

понад двома десятками приватних компаній. Протівники приватизації залізниць наполягають на тому, що саме приватний власник найменше думає про якість перевезень, а найбільше – про прибуток. Тому, мовляв, і поточний ремонт рейкових шляхів, стрілок, семафорів, поїздів та іншого устаткування відбувається невчасно й, головне, неякісно, адже головна мета приватного власника – економія коштів.

З іншого боку, японський досвід приватизації залізниць свідчить про позитивні результати [11]. Японська статистика свідчить про високу безпеку залізничних сполучень: один нещасний випадок із смертельним результатом на 40 млрд. пасажиро-кілометрів, що майже у 200 разів краще порівняно з Великобританією. Підготовка машиністів з використанням сучасних тренажерів вимагає від залізничних компаній високих витрат, але це значною мірою компенсується визнанням пасажирів та їх готовністю оплачувати поїздку за ціною, близькою до тарифів повітряного транспорту.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Така ситуація дає змогу зробити висновок про відсутність прямої залежності між формою власності на залізниці та економічними чи якісними показниками їх роботи, а кожному прикладу державного чи приватного управління можна протипоставити рівнозначний протилежний. Очевидно, що цей висновок щодо залізниць можна вважати універсальнішим і перенести на інші природно монополістичні сфери господарської діяльності.

1. Бен В.Ф. Депортер. Регулирование естественной монополии // <http://allserv.rug.ac.be/~gdegeest/5400book.pdf>. 2. Перстньова Н. Оренда назавжди, або чого вчить зарубіжний досвід // *Дзеркало тижня*. – 2004. – 7 лютого. 3. Жаліло Я.А., Сменковський А.Ю. Концептуальні засади стратегії економічного протекціонізму // http://www.niurr.gov.ua/ukr/publishing/raporoma1~2_2000/12_kz.htm. 4. Бондарев А. Наше электричество дешевле огарка свечи // <http://www.ecfi.ru/html/4.html>. 5. Лановий В. Виступ у дискусії на семінарі журналу "І" // <http://www.ji-magazine.lviv.ua/seminary/2002/sem24-05.htm>. 6. Егоров М. Биография противоестественной монополии // <http://www.ej.ru/041/tema/04/index.html>. 7. Варіанти залучення приватного сектора у сферу комунальних послуг в Україні // <http://tariffreform.radco.kiev.ua>, 2002. 8. Гольденберг И.А. Проблемы институциональной реформы и регулирование естественной монополии // *Проблемы прогнозирования*. – 2002. – №1. – С. 98–119. 9. http://www.css-mps.ru/zdm/11-1998/_dm11_98_sod.htm. 10. Загоруйко Ю. Справа про гайку, або у чому причина чергової аварії на британській залізниці // *Дзеркало Тижня*. – 2002. – 18.05. 11. http://www.css-mps.ru/zdm/08-2002/_dm08_02_sod.htm.

УДК 338.4

С.І. Кубів

Національний університет "Львівська політехніка"

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

© Кубів С.І., 2005

Розглядаються особливості співпраці Польщі та України у фінансовому секторі, визначені передумови для залучення іноземних інвестицій в економіку України та її банківську систему.

The features of collaboration of Poland and Ukraine are considered in a financial sector, definite pre-conditions for bringing in of foreign investments in the economy of Ukraine and its banking system.

Постановка проблеми. Динаміка розвитку економіки України супроводжується позитивними зрушеннями в банківській системі України. Зокрема за період з 1998 р. по 2003 р. (включно) удвічі збільшилися її загальні активи і досягли 15,5 млрд. грн. Кредитний портфель банків України

теж значно зріс і становив на кінець 2003 р. 67,8 млрд. грн. Збільшується і довіра до вітчизняних банків, зокрема зростають депозити населення, поліпшується їх строкова структура, термін та зменшується вартість позичкового капіталу [1, с. 8]. Водночас на початок 2004 р. в Україні існувало 158 банків, зокрема сім банків (4,5 % від загальної кількості діючих) зі 100 % іноземним капіталом та 19 банків (12,1 %) загалом з участю іноземного капіталу. Порівняно з кінцем 2000 р. кількість банків з іноземним капіталом скоротилася на 13,64 % (у кінці 2000 р. існували 22 банки), а частка іноземного капіталу в загальному зареєстрованому капіталі діючих банків України зменшилася з 13,7 % до 11,3 %. Така тенденція може свідчити про недостатню привабливість українського ринку фінансових послуг. З іншого боку, найбільшу частку у загальній сумі іноземного капіталу становить капітал Австрії(15,8 %), Польщі (14,0 %), Росії (9,5 %), Німеччини (8,6 %), Нідерландів (8,3 %) [1, с. 9], що теж вимагає певного осмислення.

Формування ефективної конкурентоспроможної банківської системи України повинно супроводжуватися збільшенням кількості банків з іноземним капіталом і розширенням сфери їх діяльності за рахунок кредитування фізичних осіб, малого та середнього бізнесу, регіональних підприємств. Адже сьогодні активні операції таких банків переважно обмежуються кредитуванням найбільших іноземних компаній, які здійснюють свою діяльність на території України. Актуальність проблеми залучення іноземного капіталу у банківську систему України посилюється у зв'язку з розширенням меж Європейського Союзу. У межах маркетингової діяльності комерційних банків не втрачає свого значення і проблема залучення вкладів фізичних та юридичних осіб України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити, що питання залучення іноземних інвестицій в економіку України достатньо висвітлені у науковій літературі [2,3]. Зокрема у [3] Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий розглядають привабливість окремих галузей та регіонів України, визначають ті сфери діяльності, які потребують вкладень. Проте особливості залучення інвестицій для банківської системи ще потребують розробки, особливо у період глобалізації. У [4] М.І. Долішній, С.М. Писаренко аналізують прямий та опосередкований вплив глобалізації на формування національної економіки України, її регіональну та зовнішньо-економічну політику. У [5] Я.В. Грудзевич висвітлює позитивний і негативний вплив глобалізації на становлення та розвиток банківської системи України. У [6] Т.С. Смовженко розглядає перспективи розвитку банківської системи України в умовах формування інтеграційного економічного середовища.

Для втілення стратегії європейської інтеграції ми повинні орієнтуватися не на країни-лідери Європейського Союзу, які для нас є ще далеким стандартом, а на співпрацю з новими членами Євросоюзу, що мають подібну до української історію побудови ринкових механізмів у постсоціалістичній економіці, зокрема Польщі. Прихід транснаціональних банків сприятиме швидшому впровадженню сучасних банківських технологій, міжнародного досвіду у сфері розширення продуктового асортименту банків та обслуговування клієнтів, що дасть змогу підвищити конкурентоспроможність як окремих комерційних банків, так і банківської системи загалом.

Формулювання цілей статті. Зважаючи на вищесказане, можна сформулювати такі цілі статті:

- проаналізувати особливості співпраці Польщі та України у фінансовому секторі та ідентифікувати базові чинники впливу;
- визначити передумови для залучення іноземних інвестицій в економіку України в контексті глобалізації світової економіки;
- встановити роль внутрішніх та зовнішніх інвесторів у розвитку економіки України та банківського сектору зокрема.

Виклад основного матеріалу. 2004 рік проголошено роком Польщі в Україні, що сприяє зростанню зацікавленості фактичними здобутками та перспективами співпраці обох країн у різних сферах економічного життя. За підсумками минулого року економічна співпраця України і Польщі

помітно активізувалася, експорт товарів і послуг з України становив 763,2 млн.грн., імпорт – 802,4 млн.грн., а загалом товарообіг виріс практично в 1,5 раза.

Разом з тим, не завжди звертається увага на той факт, що в двадцятці лідерів української банківської системи виділяється банк, який вже більше від п'яти років є прикладом реалізації і відображення на практиці девізу року Польщі в Україні – "Україна і Польща – разом до Європи". Цим банком є АТ "Кредит Банк (Україна)", головний офіс якого розташований у Львові. Найбільша польська інвестиція у фінансовому секторі економіки України не тільки сприяла зміцненню позицій українського банку на національному ринку, але і визнанню його на міжнародному рівні. Свідченням цього є входження до складу його акціонерів Європейського банку реконструкції і розвитку, а також доступ банку до кредитних ресурсів іноземних фінансових інститутів, зокрема з Бельгії, Італії, Великобританії, США.

Іншими словами, на прикладі АТ "Кредит Банк (Україна)" ми можемо спостерігати результат не одного року Польщі в Україні, а цілої "п'ятирічки" присутності польського капіталу на українському фінансовому ринку. Можна стверджувати, що АТ "Кредит Банк (Україна)" є зразковим прикладом вкладення польського капіталу в українську економіку і того стимулюючого ефекту, який виявляється в довірі інших інституційних іноземних інвесторів і, звичайно ж, найважливішого інвестора банківської системи – населення України.

Проведення року Польщі в Україні надало змогу фахівцям банківської справи ще раз порівняти стан банківських систем обох країн. Банківський сектор України з кожним роком відвоює позиції в економічному житті країни, дедалі активніше фінансуючи розвиток економічних суб'єктів, хоча й піддається інколи критиці з боку держави. Показники банківського сектору України протягом останніх трьох років демонструють чи не найвищі темпи зростання в Європі, проте відношення банківських активів до ВВП все ще залишається низьким і становить лише 38 %. Польська банківська система ще декілька років тому завершила етап бурхливого росту, зайняла відповідні позиції в економіці держави, і в останній рік темпи її росту ненабагато перевищують темпи зростання ВВП.

Крім істотно різної частки у ВВП своїх країн, банківські сектори обох країн мають ще одну виразну відмінність, яка виявляється у непорівнянню різних рівнях глобалізованості банківських секторів. Яскравим прикладом принципового різного рівня інтегрованості банківських систем України і Польщі у світову фінансову систему можуть бути такі цифри за підсумками 2003 року:

питома вага банків з іноземним капіталом у їх загальній кількості:

- Польща – 80 % (46 банків з 58, що здійснюють операційну діяльність);
- Україна – 12 % (19 банків з 158, що мають банківську ліцензію);

частка іноземного капіталу в статутному капіталі банківської системи:

- Польща – 60,6 % сукупного статутного капіталу;
- Україна – 14,2 % сукупного статутного капіталу.

Названі показники банківської системи Польщі не є ідеальними пропорціями участі в глобалізаційному процесі, які б Україна мала наслідувати. Така висока частка іноземного капіталу невласлива для країн Західної Європи, але характерна саме для сусідів України, що нещодавно стали членами Європейського Союзу – тобто країн Центральної та Східної Європи.

Проте на фоні показників наших сусідів, і, зокрема, Польщі, наочним стає факт вкрай недостатньої інтегрованості нашої банківської системи у світову фінансову систему.

Всупереч поширеній думці, приходу серйозних іноземних фінансових установ нині не треба боятися та свідомо усувати ті перешкоди, якими ще достатньо часто і недоречно відома Україна. Іноземні банки в країнах Центральної та Східної Європи (за винятком Росії) контролюють близько 60 % усіх банківських активів, що свідчить про процеси глобалізації світової економіки [7, с. 39]. Прихід великого іноземного фінансового капіталу – це, передусім, прихід дешевих та довгострокових фінансових ресурсів, дефіцит яких українська економіка, що динамічно зростає, буде відчувати дедалі сильніше.

Саме тому сьогодні недоцільно вводити кількісні обмеження на участь іноземного капіталу в банківському секторі. Регулювання участі іноземного капіталу має бути спрямоване на запобігання

проникненню в український банківський сектор капіталу нерезидентів з нестійким фінансовим станом або сумнівною репутацією.

Режим допуску іноземного капіталу в банківський сектор слід орієнтувати на розвиток ринкових відносин в країні і конкурентного середовища в банківському секторі. У межах цього підходу найближчим часом повинні бути вжиті заходи із створення для іноземного капіталу умов доступу в український банківський сектор, аналогічних чинним для резидентів.

Приплив іноземного капіталу з солідною репутацією розглядається як важливий чинник розвитку банківського сектору країни. Іноземний капітал привносить на український ринок сучасні банківські технології, нові фінансові продукти, культуру банківського корпоративного управління, сприяє розвитку конкуренції в банківській справі і є чинником її вдосконалення.

Для залучення іноземних інвестицій в економіку України, зокрема в її банківський сектор, підвищення довіри іноземних партнерів до нього належить покращити законодавче забезпечення прав інвесторів, підвищити якість корпоративного управління не тільки в банках, але і на підприємствах і в організаціях всіх галузей економіки, забезпечити зниження некомерційних ризиків вкладень і вільну репатріацію прибутку. Важливим і не до кінця вирішеним завданням державного рівня є розвиток і розширення використання інструментів довгострокового запозичення, зокрема створення передумов для активізації діяльності банків в цьому надзвичайно актуальному для вітчизняної економіки напрямі.

Левову частку світових інвестицій становить приватний капітал. А він йде тільки в ту країну, де високий рівень політичної стабільності і прозорості бізнесу, де створюються умови рівноправної ринкової конкуренції і, головне, — є механізми правового захисту інвесторів і власників. Це основні моменти, які сьогодні необхідно вирішити в Україні. Тільки в умовах законодавчої стабільності і однакових умов господарювання на українському ринку може скластися сприятливий інвестиційний клімат. У разі хоча б часткового виконання цих умов інвестиції до України йтимуть в достатніх обсягах, особливо враховуючи природний, науково-технічний і промисловий потенціал нашої держави.

Саме тому глобалізація у банківському секторі України, безсумнівно, почне набирати силу вже в найближчі роки.

Знаменно, що вже цей 2004 рік позначений новим етапом у розвитку найбільшої польської інвестиції в банківську систему України, прикладом якої є акціонерне товариство "Кредит Банк (Україна)". Укладена нещодавно угода передбачає, що стратегічним інвестором цього банку, який входить у двадцятку найбільших в Україні, стане ПКО Банк Польські С.А. Новий інвестор – це найбільший банк у польському банківському секторі, що нині стовідсотково належить Державному казначейству Республіки Польща. Потенціал, який відкривається у співпраці українського та польського банку, найкраще ілюструє той факт, що активи ПКО Банк Польські С.А. перевищують сумарні активи всіх комерційних банків України, разом узятих. Головною причиною, що зумовлює економічну могутність цього польського банку, є довіра до нього населення та економічних суб'єктів Польщі.

Саме тому слід зазначити, що іноземні інвестиції є, насамперед, поштовхом для української економіки в її русі до інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання. Але цей зовнішній поштовх має бути багаторазово підсилений адекватною реакцією внутрішніх інвесторів. Саме внутрішній інвестиційний потенціал, зосереджений у заощадженнях населення, фінансах малих та середніх підприємств і є головним двигуном для наближення української економіки та рівня життя до стандартів Європейського Союзу. Іншими словами, внутрішній український інвестор є найголовнішим для економіки та держави у довгостроковій перспективі.

У зв'язку з цим треба відзначити постійне зростання довіри до українського банківського сектору з боку населення та підприємств реального сектору економіки. Виразно відчуваємо зростання цієї довіри на прикладі АТ "Кредит Банк (Україна)", якому свої кошти довірило близько 130 тисяч фізичних та 25 тисяч юридичних осіб. Співпраця українського та найбільшого польського банку спроможна привнести на український фінансовий ринок сучасні європейські технології

обслуговування масового клієнта, малих та середніх підприємств, бо саме вони є запорукою довгострокового економічного зростання вітчизняної економіки.

У нових умовах перед АТ "Кредит Банк (Україна)" постає завдання стати своєрідним інформаційним, організаційним та фінансовим мостом між Україною та Польщею, що дасть змогу ефективно організувати роботу із фінансування реального сектору української економіки, особливо інноваційних процесів в ній, а також із представлення інвестиційних можливостей України на європейському ринку капіталу. Йдеться, зокрема, і про обслуговування АТ "Кредит Банк (Україна)" ринку зовнішніх запозичень, виконання ним функцій агента в межах різних інвестиційних програм (зокрема міждержавних та за участю міжнародних фінансових організацій), а у разі прийняття такого рішення – і під гарантії уряду. Потенційно перспективною є співпраця польського та українського банків в ході підготовки та реалізації масштабних енергетичних та транспортних програм, ініційованих урядом України. Крім того, банк ставить за мету забезпечувати подальше інвестиційне супроводження інвесторів на території України, чому має послужити створений в минулому році при АТ "Кредит Банк (Україна)" Центр сприяння залученню іноземних інвестицій. Слід зазначити, що ідеєю створення цього Центру банк багато в чому завдячує ініціативі вищого керівництва України, яку вдалося реалізувати на мікроекономічному рівні швидше ніж запрацює державне агентство із сприяння залученню іноземних інвестицій.

Окремо слід зупинитись на такій важливій не тільки для банківського співтовариства, але і для української економіки загалом проблемі, як створення та розвиток іпотечного механізму та іпотечного ринку. Інтерес банківської системи до цієї теми різко зріс після початку дії (з 01.01.2004 р.) деяких іпотечних законів, ухвалених Верховною Радою України.

Перспективність цього напрямку роботи банків підтверджена активним розвитком будівництва житла і ринку нерухомості, зростанням кількості потенційних покупців, які хочуть і можуть купувати квартири в кредит за рахунок власної праці, не сподіваючись на бюджетне фінансування.

Серед чинників, які гальмують активність банків на цьому ринку України, необхідно відзначити такі проблеми:

- обмеженість довгострокової ресурсної бази і порівняно висока її ціна;
- незавершеність формування законодавчого поля, що визначає високі ризики діяльності у цій сфері;
- складність оцінки платоспроможності позичальників;
- нижча дохідність порівняно з іншими видами кредитування (за мірками комерційних банків);
- психологічні проблеми у клієнтів, які пов'язані з необхідністю підтверджувати джерела доходів та власну платоспроможність щодо погашення іпотечних кредитів.

Без вирішення цих проблем про масове іпотечне кредитування в Україні говорити передчасно.

Враховуючи об'єктивні й суб'єктивні фактори, можна констатувати, що лише через три–п'ять років в Україні буде функціонувати цивілізований ринок іпотечного кредитування. При зменшенні маржі (нормальною вважається маржа до 2%, у нас нині 6–10%) і збільшенні терміну кредитування (до 30–40 років), а також, безумовно, при поліпшенні законодавчого регулювання ринок буде розвиватися динамічно.

Основною можливістю залучення реальних довгострокових і дешевих ресурсів для банківської системи України є залучення іноземних інвестицій під ці напрямки кредитування (в цьому напрямку АТ "Кредит Банк (Україна)" має великий досвід і постійно веде кропітку роботу з Європейським банком реконструкції та розвитку та іншими закордонними фінансовими установами). Великі перспективи відкриваються у цій сфері, враховуючи, що новий стратегічний інвестор українського банку – польський ПКО БП С.А. є беззаперечним лідером на ринку іпотеки і фінансування нерухомості, утримуючи понад третину польського ринку.

Загалом слід відзначити, що стратегічне партнерство України та Польщі буде розвиватися динамічно і після завершення року Польщі в Україні.

Висновки

1. Прагнення України до інтеграції з Європейським Союзом актуалізує питання посилення конкурентоспроможності банківської системи України, залучення до неї внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Це пов'язане із зростанням привабливості банківської системи для різних видів інвесторів.

2. Іноземні інвестиції сприяють втіленню інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання, надання нових банківських продуктів.

3. Збільшення привабливості банківського сектору України для внутрішніх та зовнішніх інвесторів пов'язане із законодавчим забезпеченням прав інвесторів, підвищенням якості корпоративного управління в організаціях усіх галузей економіки, зниженням некомерційних ризиків вкладень, розширенням використання інструментів довгострокового кредитування, забезпеченням стабільності політичної системи і прозорості бізнесу.

1. *Розвиток економіки та банківської системи України.* – К., 2004. 2. *Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики: Монографія.* – К., 2003. 3. *Лук'яненко Д.Г., Губський Б.В., Мозговий О.М. Міжнародна інвестиційна діяльність.* – К., 2003. 4. *Долішній М.І., Писаренко С.М. Вплив процесів глобалізації на регіональний розвиток // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті процесів глобалізації (щорічник наукових праць). Випуск XXVIII. / НАН України. Інститут регіональних досліджень.* – Львів, 2001. – С. 180–192. 5. *Грудзевич Я.В. Вплив глобалізації на становлення та розвиток банківської системи України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті процесів глобалізації (щорічник наукових праць). Випуск XXVIII / НАН України. Інститут регіональних досліджень.* – Львів, 2001. – С. 117–123. 6. *Смовженко Т.С. Особливості розвитку банківської системи України в умовах формування інтеграційного економічного середовища // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України в контексті процесів глобалізації (щорічник наукових праць). Випуск XXVIII / НАН України. Інститут регіональних досліджень.* – Львів, 2001. – С. 124–129. 7. *Патрікац Л., Крохмалюк Б. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України // Вісник НБУ.* – 2004. – № 5 – С. 38–43.

УДК 338

О.Є. Кузьмін, Л.В. Марчук, О.М. Рудницька
Національний університет “Львівська політехніка”

ПОБУДОВА СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

© Кузьмін О.Є., Марчук Л.В., Рудницька О.М., 2005

Запропоновано підходи до визначення трансформацій підприємств на основі таких категорій, як бізнес-процеси та процес менеджменту. Ці підходи дають змогу чітко розрізнити в управлінні трансформаціями підприємств різні поняття процесу менеджменту.

The approaches to definition of transformations of firms are offered on the basis of such categories as business-processes and process of management. These approaches resolve legibly to distinguish in control of transformations of firms miscellaneous concepts of process of management.

Постановка проблеми. Важливою умовою ефективної діяльності підприємств на ринку є постійний процес їх трансформації. При стратегічному плануванні в умовах розвитку конкуренції на українських ринках, з одного боку, та тривалою монополізацією багатьох ринків, з іншого, у